

אלול תשע"ט

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

וידוי מעשרות

לפרשת כי-תבוא (על פי שיעור של הרב אלחנן סמט)

1. דברים כ"ו יב-טו:
 (יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה, ואכלו בשעריך ושבעו. (יג) ואמרת לפני ה' א-לקיך: בערתי הקדש מן הבית, וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני, לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. (יד) לא אכלתי באני ממנו, ולא בערתי ממנו בטמא, ולא נתתי ממנו למת. שמעתי בקול ה' א-לקי, עשיתי ככל אשר צויתני. (טו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש.
2. במדבר י"ח כא-כג:
 (כא) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבדתם אשר הם עבדים את עבדת אהל מועד. ... (כג) ... ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. (כד) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללויים לנחלה על פן אמרתי להם: בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה.
3. דברים י"ד כב-כג:
 (כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה. (כג) ואכלת לפני ה' א-להיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך... למען תלמד ליראה את ה' א-להיך כל הימים.
4. ויקרא כ"ז, ל:
 (ל) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה'. (לא) ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמשתו יסף עליו.
5. דברים י"ד, כח-כט:
 (כח) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא, והנחת בשעריך. (כט) ובא הלוי, כי אין לו חלק ונחלה עמך, והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך,
- ואכלו ושבעו, למען יברך ה' א-להיך בכל מעשה ידך אשר תעשה.
 6. חזקוני:
 "לסוף ג' שנים תוציא כל המעשרות שיש לך להוציא"
 7. רש"י (על פסוק כ"ח)
 "שם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשמיטה, שיבערם מן הבית בשלישית" (וכוונתו לסוף שלישית – בשנה הרביעית).
 8. רש"י (על פסוק כ"ט):
 "ובא הלוי" – ויטול מעשר ראשון.
 "והגר והיתום והאלמנה" – ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו (השלישית במחזור שמיטה), ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שנוקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים... ואתה מוליך לירושלים מעשרות של שנה ראשונה ושנייה שהשהית, ומתוודה "בערתי הקדש מן הבית...".
 9. דברים כ"ו, יב:
 כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי (רש"י: את אשר לו, הרי מעשר ראשון) לגר ליתום ולאלמנה (רש"י: זה מעשר עני) ואכלו בשעריך ושבעו.
 10. הספרי (כי תבוא שב):
 יכול יהו שני מעשרות נוהגים בה (-) בשנה השלישית? תלמוד לומר 'שנת המעשר' – מעשר אחד נוהג בה ואין שני מעשרות נוהגים בה. אין לי אלא מעשר עני שבו דיבר הכתוב...
 11. רש"י בביאורו לפסוק זה פירש את הספרי כך:
 "שנת המעשר" – שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה. שנה ראשונה של שמיטה נוהג בה מעשר ראשון... ומעשר שני... הרי שני מעשרות, ובא ולימדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שני מעשרות אלא

1. דברים כ"ו יב-טו:
 (יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר, ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה, ואכלו בשעריך ושבעו. (יג) ואמרת לפני ה' א-לקיך: בערתי הקדש מן הבית, וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני, לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. (יד) לא אכלתי באני ממנו, ולא בערתי ממנו בטמא, ולא נתתי ממנו למת. שמעתי בקול ה' א-לקי, עשיתי ככל אשר צויתני. (טו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש.
2. במדבר י"ח כא-כג:
 (כא) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבדתם אשר הם עבדים את עבדת אהל מועד. ... (כג) ... ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. (כד) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללויים לנחלה על פן אמרתי להם: בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה.
3. דברים י"ד כב-כג:
 (כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה. (כג) ואכלת לפני ה' א-להיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך... למען תלמד ליראה את ה' א-להיך כל הימים.
4. ויקרא כ"ז, ל:
 (ל) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה'. (לא) ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמשתו יסף עליו.
5. דברים י"ד, כח-כט:
 (כח) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההוא, והנחת בשעריך. (כט) ובא הלוי, כי אין לו חלק ונחלה עמך, והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך,

במקרא ביכורים מודגש מצד אחד עם ישראל בחולשתו, בעינויו ובצעקתו... ומצד שני מובלטת גדולת ה' וטובו בריבוי המתנות אשר נתן לנו ה', נתינה המוזכרת שש פעמים, בהתייחסה אל ה' הנותן לישראל ארץ טובה, וכביטוי להכרת טובה...

בוודאי מעשר לא מודגש מה עשה ה' לבן ישראל או לעם ישראל, מה נתן ה' לו, אך מובלט בו רק מה עשה הישראלי ומה לא עשה: לא שכח, לא הזניח, לא קלקל, כמונה מטבעות קטנות, ובסיום הוא אומר: (כ"ו, יד) "עשיתי ככל אשר צויתני".

15. משנה (מעשר שני פ"ה מ"ג):

"השקיפה ממעון קדשך מן השמים" – עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה מה שהבטחתנו.

"... וברך את עמך את ישראל" – בבנים ובבנות.

"... ואת האדמה אשר נתת לנו" – בטל ובמטר...

16. ר"י אברבנאל לפרשת ניצבים (כ"ט, ט-יד):

לפי שעתה רצה השם יתברך לעשות עמהם חסד... בירושת הארץ הקדושה, הביא הצורך שייכנסו בברית חדשה... על ירושת הארץ.

17. משנה (מעשר שני פ"ה מ"י):

במנחה ביום טוב האחרון היו מתוודין. כיצד היה הוודוי? "בערתי הקדש מן הבית"...

18. רשב"ם:

(יג) "ואמרת לפני ה' א-להיך" – כך ציוה הקדוש ברוך הוא, כדי שלא יאמר אדם לעכב מעשרותיו, לשקר לפני הקדוש ברוך הוא.

19. בעל 'ספר החינוך' במצוה תרז:

יש הרבה מבני אדם שיראין מלפסול דיבורם... יותר מלחטוא במעשה. ובהיות ענין המעשרות והתרומות דבר גדול... היה מחסדיו עלינו כדי שלא נחטא בהם... שנעיד על עצמנו בפינו בבית הקדוש שלא שיקרנו בהם ולא עיכבנו דבר מהם. וכל כך, כדי שניזהר בעניין

20. משנה (מעשר שני, פ"ה, משנה יב):

"לא אכלתי באני ממנו" – הא אם אכלו באנינה (- ביום מיתת קרובו) – אינו יכול להתוודות.

"ולא בערתי ממנו בטמא" – הא אם הפרישו בטומאה – אינו יכול להתוודות.

21. הראי"ה קוק, עין אי"ה על אגדות חז"ל:

כשם שצריך שיהיה מוטבע באדם גודל עוצם חובתו בעבודת ה', בעשות הטוב וקדושת המעשים והדרכים והישרת הדעות והמדות... ועל כן היא מדתם של צדיקים, שהם משקיפים על עצמם כמקצרים בצדקה ומעשים טובים... עם כל זאת, אין טוב לאדם שמדה זו תפעל עליו יותר מדי, עד שתדריכהו מנוחה ותגזול ממנו ששונו ושמתו ושלות נפשו...

על כן נתנה לנו התורה דרך להערה (- להתעוררות), שצריך האדם שישמח גם כן לפעמים בביטוי שפתיים

האחד, ואי זה, זה מעשר ראשון. ותחת מעשר שני תן מעשר עני.

12. הקשר הלשוני בין פרק י"ד ופרק כ"ו:

י"ד, כח-כט כ"ו, יב-טו

כח תוציא את כל מעשר יב כי תכלה לעשר את כל תבואתך

מקצה שלש שנים... בשנה השלישית שנת המעשר

כט וקא הלוי... והגר והיתום והאלמנה

אשר בשעריך ואכלו ושבעו

טו השקיפה... וברך את עמך את ישראל... למען יברך ה' א-להיך.

13. הרד"צ הופמן בפירושו למקומנו:

הפסוקים יב-טו שנאמרו כאן, לכאורה היו שייכים לשם (י"ד, כח-כט), אלא שנקבעו כאן מפני שמצות וידוי מעשרות דומה למצות וידוי ביכורים (- הכתובה לפני: כ"ו, א-יא), והרי זה כעין המשך לפרשה שלפניה. הפרשה הראשונה באה לומר, שנביא לפני הקב"ה את המתנה שנתחייבנו בה, והפרשה השנייה באה לומר שאחרי שנתנו את כל המתנות כראוי, נבקש מאת הקב"ה שיברך את עמו ואת ארצו בשכר קיום המצוות הללו. כדרך שנאמר למעלה בפסוק ה (- במצות וידוי ביכורים) "ואמרת לפני ה' א-להיך" כך נאמר גם בפסוק יג (- במצות וידוי מעשר), והוא טעם סמיכות הפרשיות.

14. נחמה ליבוביץ, בעיונה לפרשתנו "וידוי מעשר" (עיונים חדשים בספר דברים, עמ' 256):

כבר העיר רמב"ן בפרשת ראה (י"ד, כב): "ואמר (י"ד, כח) 'תוציא' והנחת בשעריך" – ללמד על הביעור, ושוב יבאר אותו בפרשת 'כי תכלה לעשר' (כ"ו, יב). "אם כן, למה לא נכתבה פרשת וידוי מעשר בפרשת ראה, בסמוך למצות ביעור המעשרות?"

כדי להסמיך פרשת וידוי מעשרות לפרשת מקרא ביכורים, באשר יש דמיון בין שתיהן. בשתיהן בא הישראלי למקום אשר יבחר ה', ואומר את האמירה הכתובה בשתי הפרשות; ויש קשר בין שתי האמירות: במקרא ביכורים מדבר הפרט כנציג הכלל כולו (כ"ו ג): "כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ומכאן ואילך הכול בלשון רבים: "ויננונו", "ועלינו", "ונצעק", "וינצאנו ה'", "וינאנו", ועד למקום שבו מביא הביכורים מדבר על העשייה האישית של מצותו: "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה...". ואילו בוודאי מעשרות מדבר המתודה כל הזמן כפרט, בלשון יחיד.

על מעשה הטוב אשר עשה. וכפי המדה הראויה לחזק לבבו בעבודה... ראוי שימצא בנפשו קורת רוח ויימלא שמחה ושלווה, ולא יהיה תמיד בעיניו כרשע וכמקצר גם במקום שיצא באמת ידי חובתו.

על כן כשם שיש תועלת גדולה לתיקון הנפש בוידוי העוונות, כן יש גם כן תועלת לפרקים קבועים, שאמנם רחוקים הם ואינם תדירים כל כך כוידוי של חטאים)... גם כן בוידוי המצוות, למען ישמח בהם בלבבו ויחזק ארחות חייו בדרך ה'.

אם כן תיקון המעשרות כהלכתם הם כוללים את יסודי חובות האדם כולם, וללמד על הכלל יצאה תורה במצות וידוי מעשר, שלא יפליג האדם עצמו לדון תמיד את נפשו לכף חובה, ולמצוא עצמו חייב ובלתי ממלא חובתו גם במקום שהוא ממלא אותה, כי אם ידון על עצמו גם כן בקו האמת, בעין פקוחה, לדעת את מעשהו למצוא קורת רוח ושמחת הלב במעשה הטוב...

על כן דרוש לנו וידוי המצוות לפרקים, לחזק את לבבנו אל דרך ה', כמו שדרוש לנו וידוי הפשעים למען סור מוקשי רע.

ונכון מאוד גם כן להטביע בטבע האדם מדת היושר והצניעות: שגם במקום שעל פי התורה הוא מצוה לספר בשבח מעשיו שעשאו כתיקונם, מכל מקום יהא נוטה בטבעו הישר אל הענווה והצנע-לכת, עד שיהיה הדבר עליו כמשא, ויאחרו כפי היכולת, עד שיבוא למלאות החובה הזאת רק במועד היותר מאוחר, שאי אפשר לאחרו עוד. ומאחר שזמן המצוה הזאת הוא ביום טוב של פסח, כקבלת חז"ל (- ראה הערה 6), יאחרו עד הזמן היותר מאוחר שהוא מחוייב לקיים מצות קונו מאין דיחוי – יום טוב האחרון במנחה.